

UCHWAŁA NR XVIII/101/2016
RADY GMINY W KULESZACH KOŚCIELNYCH

z dnia 30 grudnia 2016r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Aktywności Lokalnej na lata 2017-2020

Na podstawie art.18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U z 2016r. poz. 446 i poz. 1579) w związku z art.110 ust.10 ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz.U z 2016r. poz. 930 ze zm.)

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Aktywności Lokalnej na lata 2017-2020, zgodnie z załącznikiem do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie Uchwały powierza się Kierownikowi Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kuleszach Kościelnych

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady

Marek Wnorowski

Załącznik

Do uchwały nr XVIII/101/2016

Rady Gminy Kulesze Kościelne

z dnia 30 grudnia 2016 r.

PROGRAM AKTYWNOŚCI LOKALNEJ

DLA GMINY KULESZE KOŚCIELNE

NA LATA 2017-2020

Opracowanie: Ośrodek Pomocy Społecznej w Kuleszach Kościelnych

SPIS TREŚCI

I. WPROWADZENIE	3
II. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU OBJĘTEGO WSPARCIEM	6
III. DIAGNOZA SPOŁECZNA	10
IV. ODBIORCY PROGRAMU	17
V. CELE PROGRAMU AKTYWNOŚCI LOKALNEJ	18
VI. KIERUNKI DZIAŁAŃ PROGRAMU AKTYWNOŚCI LOKALNEJ	20
VII. ZASOBY NIEZBĘDNE DO UZYSKANIA ZAŁOŻONYCH CELÓW PROGRAMU AKTYWNOŚCI LOKALNEJ	21
VIII. SZCZEGÓŁOWY OPIS PLANOWANYCH DZIAŁAŃ W RAMACH PROGRAMU AKTYWNOŚCI LOKALNEJ	21
IX. SPOSOBY I METODY PRACY WYKORZYSTYWANE DO REALIZACJI PROGRAMU	25
X. HARMONOGRAM DZIAŁAŃ W RAMACH REALIZACJI PROGRAMU AKTYWNOŚCI LOKALNEJ	26
XI. PRZEWIDYWANE REZULTATY REALIZACJI PROGRAMU	31
XII. REALIZATORZY PROGRAMU	33
XIII. FINANSOWANIE PROGRAMU AKTYWNOŚCI LOKALNEJ	33
XIV. MONITORING I EWALUACJA	34

I. WPROWADZENIE

Przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu jest jednym z podstawowych celów polityki społecznej prowadzonej przez rząd we współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego i organizacjami pozarządowymi. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu jest możliwe dzięki budowie systemu aktywnej integracji. Jednym z narzędzi służących realizacji działań na rzecz aktywizacji społecznej jest tworzenie i wdrażanie Programów Aktywności Lokalnej (PAL).

Program Aktywności Lokalnej to szereg działań realizowanych na rzecz aktywizacji społecznej i rozwiązywania problemów społeczności lokalnej. Podstawą prawną Programu Aktywności Lokalnej jest art. 110 ust. 10 ustawy o pomocy społecznej, zgodnie z którym rada gminy biorąc pod uwagę potrzeby w zakresie pomocy społecznej, opracowuje i kieruje do wdrożenia lokalne programy pomocy społecznej.

Działania te mają na celu udzielenie wsparcia ukierunkowanego na zwiększenie uczestnictwa mieszkańców w życiu społecznym, zwłaszcza grup zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz rozwój lokalnych inicjatyw na rzecz rozwiązywania problemów społecznych, co przyczyni się do poprawy jakości i warunków życia mieszkańców gminy Kulesze Kościelne. Dokument ten stanowi uzupełnienie Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2016 – 2024. Przyjęte w Programie Aktywności Lokalnej koncepcje są zgodne z celami głównymi i operacyjnymi oraz kierunkami działań strategii.

Główne działania zapobiegające wykluczeniu społecznemu realizowane będą poprzez instrumenty aktywnej integracji między innymi o charakterze społecznym, zawodowym, edukacyjnym i zdrowotnym.

Ponadto realizacja Programu Aktywności Lokalnej pozwoli na rozszerzenie oferty pomocy społecznej i rozpropagowanie informacji na ten temat. Wpłynie również na stworzenie pozytywnego wizerunku Ośrodka Pomocy Społecznej w Kuleszach Kościelnych, dzięki czemu nie będzie postrzegany wyłącznie jako instytucja zaspokajająca materialne potrzeby wąskiej grupy indywidualnych klientów, lecz również jako jednostka inicjująca działania skierowane na rozwój lokalny definiowany jako proces rozwiązywania lokalnych problemów i zaspokajania indywidualnych oraz zbiorowych potrzeb, przy aktywnym zaangażowaniu mieszkańców. Przy wykorzystaniu istniejących sił i zasobów Ośrodek stanie się centrum współpracy i partnerstwa ukierunkowanym na rozwiązywanie zdiagnozowanych

problemów społecznych.

Program Aktywności Lokalnej dla Gminy Kulesze Kościelne przedstawia kompleksowe podejście do rozwiązywania najbardziej newralgicznych problemów społecznych; posłuży on do opracowania i realizacji programów i projektów w ramach których będą osiągnane cele Programu.

Program Aktywności Lokalnej będzie służył opracowaniu i realizacji projektów aktywności lokalnej skierowanych do społeczności lokalnej Gminy Kulesze Kościelne - dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego 2014 – 2020 dofinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego; w ramach Osi Priorytetowej IX. Rozwój Lokalny, Działania 9.1 Rewitalizacja społeczna i kształtowanie kapitału społecznego.

Program Aktywności Lokalnej jest zgodny z założeniami zawartymi w dokumentach strategicznych jak:

- STRATEGIA ROZWOJU KRAJU 2020
- NARODOWA STRATEGIA INTEGRACJI SPOŁECZNEJ DLA POLSKI
- STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO DO ROKU 2020
- KRAJOWEJ STRATEGII ROZWOJU REGIONALNEGO 2010-2020
- STRATEGIA ROZWOJU KAPITAŁU LUDZKIEGO DO 2020
- STRATEGIA ROZWOJU SPOŁECZNO – GOSPODARCZEGO POLSKI WSCHODNIEJ DO ROKU 2020
- STRATEGIA ROZWOJU GMINY KULESZE KOŚCIELNE NA LATA 2016-2024
- KRAJOWY PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA UBÓSTWU I WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU 2020
- STRATEGIA POLITYKI SPOŁECZNEJ WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO DO ROKU 2020

Program Aktywności Lokalnej będzie realizowany zgodnie z zasadą pomocniczości przy udziale środków własnych samorządu i finansowania zewnętrznego, w tym ze środków budżetu państwa i funduszy unijnych. Nieodzowna więc jest korelacja Programu z kierunkami strategicznymi określonymi w dokumentach rządowych i wspólnotowych:

- Strategia Europa 2020;
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego;
- Instrument terytorialny Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność.

Głównym wyzwaniem Programu Aktywności Lokalnej dla Gminy Kulesze Kościelne jest aktywizacja społeczności lokalnych do podejmowania działań sprzyjających rewitalizacji społecznej i kształtowaniu kapitału społecznego oraz odbudowywanie i wzmacnianie więzi społecznych, w celu wzmocnienia tożsamości lokalnej oraz wzrostu społecznego zaufania. Dzięki współodpowiedzialności lokalnych społeczności możliwe jest uzyskanie bardziej skoncentrowanych i trwałych efektów. Efektem prowadzonych działań będzie rozwój społeczno – gospodarczy i związane z tym podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców, ze szczególnym uwzględnieniem grup defaworyzowanych - osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Priorytetowym działaniem w ramach Programu Aktywności Lokalnej jest również praca z dziećmi i młodzieżą znajdującymi się w niekorzystnym położeniu, wykluczonymi społecznie lub zagrożonymi tym zjawiskiem.

Należy zwrócić uwagę na młodych ludzi wychowujących się i zamieszkujących obszary wiejskie, znajdujących się w gorszej sytuacji ekonomicznej i społecznej niż ich rówieśnicy w mieście. Aby sprostać tym nierównościom młodzież wiejska musi zdobywać różnego rodzaju umiejętności, wykształcenie, potrzebne na rynku pracy kwalifikacje. Nie jest ona w stanie samodzielnie poradzić sobie z barierami i utrudnieniami jakie stwarza im własne środowisko, potrzebuje więc wsparcia z zewnątrz w pokonywaniu trudności związanych ze zmianą modelu życia, które polegałoby na uczeniu aktywnych zachowań mogących wpłynąć na poprawę własnej sytuacji i najbliższego otoczenia. Nie zawsze młodzi ludzie pomoc mogą uzyskać od rodzinach. Często rodzice sami nie radzą sobie w nowych warunkach ekonomicznych i społecznych.

Istnieje więc potrzeba wprowadzania do środowisk wiejskich programów aktywizujących, które wspierałyby aspiracje edukacyjne i zwiększały umiejętności społeczne i zdrowotne. Wielu uczniów pochodzących z terenów wiejskich ma problemy z adaptacją w szkołach ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych znajdujących się w większych miejscowościach. Ponadto nierzadko osiąga gorsze wyniki w nauce co spowodowane może być problemami z przystosowaniem się do nowych wymagań. Konieczność przystosowania się do nowych warunków i sprostania stawianym wymaganiom powoduje stres i pogorszenie funkcjonowania młodych ludzi. Uczniowie ze wsi są mniej atrakcyjni towarzysko dla nowych

grup rówieśniczych, a na spotkania z dawnymi kolegami w swoim miejscu zamieszkania nie mają czasu, co wpływa na ich ograniczenie kontaktów społecznych. Ma to wpływ na poziom samooceny i wiary w siebie, co z kolei przyczynić się może do małej aktywności i motywacji do podejmowania jakichkolwiek działań.

Zwrócono również uwagę na deficyty środowisk wiejskich takie jak:

- ograniczona oferta zajęć pozaszkolnych skierowanych do dzieci i młodzieży.
- niedostateczna ilość na terenie gminy organizacji pozarządowych działających na rzecz dzieci i młodzieży,
- brak wolontariatu,
- małe zainteresowanie ze strony społeczności lokalnej działaniami na rzecz dzieci i młodzieży,
- zbyt małe środki finansowe przeznaczone na działalność profilaktyczną,
- słaba motywacja ze strony rodziców do uczestnictwa w zajęciach pozaszkolnych ich dzieci.

W związku z powyższym istotnym jest dostarczenie młodzieży wiejskiej umiejętności, które mogą ograniczać niekorzystne skutki przedstawionych powyżej zjawisk i zapobiec marginalizacji tej grupy społecznej. Ważne jest więc:

- tworzenie koalicji na rzecz dzieci i młodzieży dotkniętej lub zagrożonej wykluczeniem społecznym,
- rozszerzenie obecnie istniejącej współpracy pomiędzy instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz dzieci i młodzieży,
- opracowanie oferty dla rodziców w zakresie radzenia sobie z problemami wychowawczymi,
- aktywizacja społeczności lokalnej,
- wspieranie i inspirowanie działań mających na celu zagospodarowanie czasu wolnego.

Narzędziem do realizacji powyższego założenia jest Program Aktywności Lokalnej, który zakłada wspólne działania lokalnych podmiotów na rzecz uaktywnienia i pobudzenia potencjału grup oraz społeczności lokalnych, a także ich włączenie w życie społeczne.

II. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU OBJĘTEGO WSPARCIEM

Gmina Kulesze Kościelne położona jest w powiecie wysokomazowieckim, w województwie podlaskim. Od północy graniczy z gminą Rutki i Kobylin Borzymy, od zachodu z gminą Kołaki Kościelne, od południa z Wysokie Mazowieckie, od wschodu z gminą Sokoły.

Obszar gminy Kulesze Kościelne zlokalizowany jest w obrębie mezoregionu Wysoczyzny Wysokomazowieckiej wchodzącej w skład większej jednostki strukturalnej (makroregionu) Niziny Północno – Mazowieckiej.

Powierzchnia gminy Kulesze Kościelne wynosi 115,4km².

W jej granicach znajduje się 31 miejscowości wiejskich, każde z nich posiada status sołectwa: Chojane – Bąki, Chojane – Gorczany, Chojane – Pawłowięta, Chojane – Piecki, Chojane – Sierocięta, Chojane – Stankowięta, Czarnowo – Biki, Faszczce, Gołasze – Dąb, Gołasze Mościckie, Grodzkie Szczepanowięta, Kalinowo – Solki, Kulesze Kościelne, Kulesze – Litewka, Kulesze – Podawce, Kulesze Podlipne, Leśniewo – Niedźwiedź, Niziołki – Dobki, Nowe Grodzkie, Nowe Kalinowo, Nowe Wykno, Stara Litwa, Stare Grodzkie, Stare Kalinowo, Stare Niziołki, Stare Wykno, Stypułki – Giemzino, Tybory Uszyńskie, Wnory – Pażochy, Wnory – Wiechy, Wnory – Wypychy. Powierzchnia gminy wynosi 9,05% powierzchni powiatu wysokomazowieckiego, a także 0,57% powierzchni województwa podlaskiego. Gmina Kulesze Kościelne leży pomiędzy drogą krajową nr 8 Warszawa – Białystok, drogą nr 66 Zambrów – Wysokie Mazowieckie – Bielsk Podlaski oraz po północnej stronie linii kolejowej Warszawa – Białystok.

Największą miejscowością jest sołectwo Kulesze Kościelne. Znajduje się tu siedziba gminy- Urząd Gminy Kulesze Kościelne. Miejscowość ta jest głównym miejscem usług lokalnych w zakresie szkolnictwa, ochrony zdrowia, kultury, sportu, administracji, obsługi finansowej, ubezpieczeń, handlu i innych, z których korzystają wszyscy mieszkańcy gminy.

Rysunek 1 Lokalizacja miejscowości na tle województwa podlaskiego

Źródło: www.gminy.pl

Rysunek 2 Gmina Kulesze Kościelne na tle powiatu wysokomazowieckiego

Źródło: www.gminy.pl

Gmina Kulesze Kościelne, jest obszarem mającym charakter typowo rolniczy, większość mieszkańców pracuje we własnych gospodarstwach rolnych. Liczba gospodarstw rolnych o powierzchni pow. 1 ha fizycznego wynosiła:

Tabela 1. Liczba gospodarstw wg powierzchni

Zakres powierzchni	Rok 2014	Rok 2015
	Ilość gospodarstw	Ilość gospodarstw
1,0-1,4999 ha	37 szt.	37 szt.
1,5-1,9999 ha	33 szt.	33 szt.
2,0-2,9999 ha	43 szt.	46 szt.
3,0-4,9999 ha	93 szt.	74 szt.
5,0-6,9999 ha	41 szt.	65 szt.
7,0-9,9999 ha	83 szt.	111 szt.
10,0-14,9999 ha	156 szt.	171 szt.
15,0-19,9999 ha	102 szt.	85 szt.

20,0-29,9999 ha	113 szt.	63 szt.
30,0-49,9999 ha	40 szt.	11 szt.
50,0-99,9999 ha	6 szt.	0 szt.
Razem	747	696

Dane: UG Kulesze Kościelne

Poza sektorami rolniczymi i publicznymi (urząd gmina, szkoły, ochrona zdrowia) mieszkańcy gminy zajmują się handlem i usługami dla ludności miejscowej i przyjezdnej. Na obszarze gminy działają drobne zakłady rzemieślnicze i usługowe. Z danych Urzędu Gminy Kulesze Kościelne wynika, że na terenie gminy liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w roku 2015 wynosiła 97. Sektor publiczny reprezentowało 0 podmiotów, a prywatnych 97:

Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo 23

Przetwórstwo przemysłowe 7

Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją 1

Budownictwo 17

Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle 24

Transport i gospodarka magazynowa 5

Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi 1

Działalność finansowa i ubezpieczeniowa 2

Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości 0

Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca 1

Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna 5

Informacja i komunikacja 1

Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne 0

Edukacja 0

Opieka zdrowotna i pomoc społeczna 7

Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją 2

Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby 0

Pozostała działalność usługowa 1

III. DIAGNOZA SPOŁECZNA

Według danych Urzędu Stanu Cywilnego Gminy w Kuleszach Kościelnych, na dzień 31.12.2015 r. na terenie gminy zamieszkiwało 3184 osoby, z czego 1563 stanowiły kobiety a 1621 mężczyźni.

Widoczny jest stały, coroczny i dość intensywny spadek liczby mieszkańców gminy. W stosunku do roku 2011, kiedy gminę zamieszkiwało 3306 mieszkańców, spadek ten wyniósł 122 osoby (3,7 %).

Tabela 2. Liczba ludności gminy z wyszczególnieniem podziału płci na mieszkańców gminy.

LUDNOŚĆ	Ogółem spadek	Kobiety spadek	Mężczyźni spadek
2015	3184	1563	1621
2013	3219	1581	1638
2011	3306	1626	1680

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Tabela 3. Podział mieszkańców gminy

	Wiek przedprodukcyjny	Wiek produkcyjny	Wiek poprodukcyjny	Wskaźnik obciążenia demograficznego
Rok	Spadek	Spadek	Wzrost	Wzrost
2015	608	1932	644	60,7%
2013	634	1949	636	60,5%
2010	745	1987	627	59%

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Powyższe dane potwierdza analiza zmian jakie postępują w poszczególnych grupach wiekowych mieszkańców gminy Kulesze Kościelne. Grupą, w której najsilniej zaznaczyły się spadki jest młodzież. Inną istotną i widoczną zmienną jest dysproporcja w liczbie kobiet i mężczyzn w gminie w wieku produkcyjnym (od 18 roku życia do 60 roku życia). Jest to

zapewne spowodowane większą mobilnością kobiet (edukacyjną i ekonomiczną) oraz głównie wyjazdami ekonomicznymi (w poszukiwaniu pracy) z obszarów wiejskich gminy, gdzie mężczyźni znajdują zatrudnienie wykonując pracę fizyczną, a kobiety wyjeżdżają do dużych ośrodków miejskich w celu poszukiwania pracy i usamodzielnienia.

Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Wysokiem Mazowieckiem na koniec grudnia 2015 roku wynosiła 2079 osób i była wyższa od liczby osób zarejestrowanych w analogicznym okresie roku ubiegłego o 21 osób. Stopa bezrobocia w powiecie na koniec grudnia 2015 r. liczona jako procentowy udział bezrobotnych w ogólnej liczbie ludności zawodowo czynnej kształtowała się na poziomie 7,8% i była jedną z trzech najniższych w województwie podlaskim (powiat suwalski – 7,1%, powiat bielski – 7,6 %).

Charakter gminy (rolniczy) powoduje, że udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym jest stosunkowo niewielki w porównaniu z pozostałymi gminami powiatu wysokomazowieckiego. Udział ten na koniec 2015 wyniósł 97 osób, co stanowi 5 % osób w wieku produkcyjnym. Niższym poziomem wskaźnika charakteryzowała się gmina Kobylin Borzomy.

W gminie Kulesze Kościelne można było zaobserwować wzrost liczby zarejestrowanych bezrobotnych w latach 2012-2013 oraz spadek w latach 2014-2015. W ostatnich dwóch latach analizy nastąpił dość znaczący spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych do poziomu 97 osób (spadek o 20%). Wśród bezrobotnych we wszystkich analizowanych latach dominują kobiety oraz osoby długotrwale bezrobotne, które stanowią 62% osób pozostających bez pracy.

Tabela 4. Udział bezrobotnych w poszczególnych gminach powiatu

Miasto / Gmina	2011	2013	2015
Powiat	1889	2549	2079
M. Wysokie Mazowieckie	412	486	383
M. i Gm. Ciechanowiec	344	444	381
Gm. Czyżew Osada	198	263	235
Gm. Klukowo	110	265	150
Gm. Kobylin Borzomy	98	102	74
Gm. Kulesze Kościelne	98	119	97
Gm. Nowe Piekuty	109	138	123
Gm. Sokoły	160	213	200
M. i Gm. Szepietowo	276	332	298

Gm. Wysokie Mazowieckie	137	187	138
-------------------------	-----	-----	-----

Dane z LSR Brama na Podlasie na lata 2014-2020

Z danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Kuleszach Kościelnych wynika, że poziom wykształcenia ma istotny wpływ na korzystanie z systemu pomocy społecznej. Wśród świadczeniobiorców OPS będących w wieku aktywności zawodowej w 2015 roku przeważały osoby z wykształceniem zawodowym. Rozwój regionowi jest w stanie zapewnić jedynie wykształcone społeczeństwo, nastawione na podnoszenie i uzupełnianie swoich umiejętności i kwalifikacji zawodowych. Długotrwałe bezrobocie klientów OPS powoduje znaczne ich zubożenie. W 2015 roku z pomocy OPS skorzystało 76 rodzin (liczba osób w rodzinach – 303), w tym 32 rodzin z powodu bezrobocia. Kolejnym problemem, na który należy zwrócić uwagę jest sytuacja społeczna ludzi młodych i zjawisko ”dziedziczenie ubóstwa”. Młodzi ludzie wychowujący się w rodzinach, gdzie przynajmniej jedno z rodziców pozostaje bez pracy, gdzie rodzina od wielu lat korzysta z pomocy ośrodka pomocy, społecznej czerpią negatywne wzorce zachowań swoich rodziców, co prowadzi do wyuczonej bezradności, bierności i dziedziczenia modelowego korzystania z pomocy socjalnej. Ponadto młodzież z terenów wiejskich ma ograniczony dostęp do edukacji, co rzutuje później na znalezienie przez nią zatrudnienia.

Zjawisko dyskryminacji na rynku pracy dotyka również osoby niepełnosprawne. Należy także zwrócić uwagę na problem wykluczania tej grupy z życia społecznego. Wśród osób korzystających z pomocy społecznej w 2015 roku, w 13 rodzinach pojawiła się niepełnosprawność.

Prawa osób niepełnosprawnych do godnego życia w pełnej integracji ze społeczeństwem zawarte są między innymi w Deklaracji Madryckiej uchwalonej w marcu 2002 roku podczas Europejskiego Kongresu Osób Niepełnosprawnych a także Karcie Praw Osób Niepełnosprawnych, będącym podstawowym dokumentem, podkreślającym prawa osób niepełnosprawnych do życia w świecie pozbawionym przejawów dyskryminacji, w warunkach przyjaznych i dostosowanych do ograniczeń, jakie niesie niepełnosprawność.

Należy podjąć działania umożliwiające osobom z niepełnosprawnością aktywne włączenie się w życie społeczności lokalnej, jak też tak zaplanować kierunki działań, by osoby te mogły w pełni korzystać z systemu wsparcia w zależności od występujących potrzeb.

Z danych Komendy Powiatowej Policji w Wys - Maz wynika, iż na terenie gminy Kulesze Kościelne w 2015 r. zarejestrowano:

Tabela 5.: Zdarzenia zagrażające bezpieczeństwu na terenie gminy Kulesze Kościelne

Kategoria	Ilość zdarzeń w 2015 roku	Ilość zdarzeń w 2014 roku	Ilość zdarzeń w 2012
Kradzież	6	-	5
Kradzież z włamaniem	2	1	4
Kradzież samochodu	-	2	0
Przestępstwo rozbójnicze	1	-	1
Bojki i pobicia	-	1	1
Uszkodzenie mienia	1	-	2
Razem zdarzeń	10	4	13

Źródło: Dane własne KPP w Wysokiem Mazowieckiem

W związku z przemocą w rodzinie prowadzone były procedury „Niebieska Karta”. Z danych Zespołu Interdyscyplinarnego Gminy Kulesze Kościelne, wynika że liczba założonych Niebieskich Kart wynosiła:

- w 2013 roku – 6 kart
- w 2015 roku – 14 kart

Należy uwzględnić ten problem w działaniach, w szczególności planując działania z zakresu profilaktyki, informacyjne zwracające uwagę członków społeczności na problem przemocy.

Na terenie Gminy Kulesze Kościelne działa Gminna Komisja Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych z danych której wynika, iż w 2015 roku wszczęto postępowania w przedmiocie uzależnienia od alkoholu w 6 przypadkach. Uwzględniając fakt występowania w znacznym nasileniu problem uzależnienia od alkoholu, należy wzmocnić działania z zakresu profilaktyki skierowane nie tylko do dzieci i młodzieży, ale także do rodziców i innych osób dorosłych.

Na terenie gminy Kulesze Kościelne funkcjonują Zespół Szkół z oddziałem przedszkolnym, biblioteka szkolna i gminna biblioteka publiczna. Dostęp do dóbr oświaty i kultury jest ważnym elementem życia społecznego, a szczególna rola przypisana podmiotom działającym w tym zakresie zobowiązuje do podejmowania wielorakich działań skierowanych

do społeczności lokalnej powodujących zwiększenie poziomu wiedzy, uspołecznienia, integracji wewnątrz i międzypokoleniowej, a tym samym do rozwoju społeczeństwa.

W obecnym czasie, w dobie kryzysu wartości, kryzysu rodziny, zaniku więzi rodzinnych i pokoleniowych niezwykle istotnym staje się dbałość o wartości budujące życie rodzinne i stosunki między ludzkie: poszanowanie człowieka, życzliwość, pomoc osobom potrzebującym, starszym, niepełnosprawnym wszelakie działania skierowane do rodziny to podstawa działania instytucji działających w sferze polityki społecznej gminy.

Uwzględniając rozpoznanie środowiska prowadzone w ramach pracy socjalnej pracowników Ośrodka pomocy społecznej, a także dane zebrane na potrzeby sprawozdawczości Ośrodka, ustalono iż należy również zwrócić szczególną uwagę na rodziny wielodzietne, gdyż stanowią one znaczną grupę osób korzystających ze wsparcia OPS, jak też faktu, że problemy z jakimi się borykają wymagają wsparcia niefinansowego ale bardzo często, wsparcia specjalistycznego. Planowane działania wspierające dla tych rodzin są niezbędne i powinny mieć charakter wielozakresowy.

Bardzo ważne są różnego rodzaju intensywne formy wspomaganie rodziny w procesie wychowania dziecka – poradnictwo psychologiczne, pedagogiczne, logopedyczne, z zakresu profilaktyki, wspomaganie rozwoju, itp., w zależności od występujących potrzeb. Niezwykle istotnym staje się zapewnienie oferty zajęć aktywnego i twórczego spędzania czasu wolnego, rozwoju zainteresowań i potrzeb poprzez zajęcia edukacyjne, sportowe, artystyczne, turystyczne, itp.

Z danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Kuleszach Kościelnych wynika, iż pomocą społeczną w formie świadczeń finansowych i rzeczowych w 2015 roku objęto 26 rodzin wielodzietnych.

Tabela 6 : Powody przyznawania pomocy

Przyczyny udzielania pomocy	ROK 2011		ROK 2013		Rok 2015	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	42	172	45	199	44	190
Potrzeba macierzyństwa	8	53	20	136	28	175

W tym:						
Wielodzietność	6	42	20	136	26	166
Bezrobocie	24	94	29	106	32	125
Niepelnosprawność	8	19	7	19	13	43
Długotrwała lub ciężka choroba	18	64	28	103	27	87
Bezradność w sprawach opiek-wych. i prowadzenia gospodarstwa domowego - ogółem	30	184	44	233	51	233
W tym:	9	46	11	48	11	49
Rodziny niepełne						
Rodziny wielodzietne	21	140	25	161	11	78
Przemoc w rodzinie	4	16	6	23	14	53
Alkoholizm	1	4	1	4	1	1
Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	1	3	0	0	0	0
Zdarzenie losowe	3	8	2	5	1	8

Źródło: Opracowano na podstawie OPS Kulesze Kościelne

Dane wykazują, że z pomocy społecznej najwięcej rodzin korzystało w 2013 roku, 83 rodziny (354 osoby w rodzinach), natomiast w 2015 liczba ta nieznacznie spadła i było to 7 rodzin mniej, czyli 76 rodzin (303 osoby w rodzinach o 51 osób w rodzinie mniej).

Najczęstszym powodem ubiegania się o pomoc jest bezradność w sprawach opiekuńczych, ubóstwo oraz bezrobocie. Grupy te stanowią podstawowych odbiorców planowanych działań w kolejnym okresie strategicznym opracowywanego dokumentu. Zadania OPS – praca socjalna, projekty celowe oraz działania specjalistyczne będą kierowane więc do tychże rodzin i osób.

Gmina wypłaca swoim podopiecznym świadczenia rodzinne, przyznawane na podstawie ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2016, poz. 1518 z późn.). W ciągu roku wypłaca się około 180 świadczeń w tym: rodzinnych i przysługujących dodatków do zasiłku rodzinnego z tytułu: urodzenia dziecka, opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego, samotnego wychowywania dziecka, kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego do 5 roku życia, kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego powyżej 5 roku życia, rozpoczęcia roku szkolnego, podjęcia przez dziecko nauki poza miejscem zamieszkania.

Ośrodek Pomocy Społecznej w Kuleszach Kościelnych od 2014 roku realizuje ogólnopolski Program Karty Dużej Rodziny. Program ten ma na celu promowanie modelu rodziny wielodzietnej, a także wzmocnienie jej kondycji poprzez poszerzanie katalogu ulg i podejmowanie innych działań mających na celu wspieranie dużych rodzin, kształtowanie pozytywnego wizerunku rodziny wielodzietnej, zwiększenie dostępu do usług z dziedziny kultury i sportu jej członkom.

Identyfikacja problemów społecznych jest jednym z najważniejszych elementów każdego postępowania diagnostycznego, mającego określić zasadnicze problemy i ewentualne kierunki ich rozwiązywania.

Biorąc pod uwagę analizę problemów i potrzeb mieszkańców Gminy Kulesze Kościelne, wyodrębniono najważniejsze obszary problemowe:

- bezrobocie lub brak możliwości zatrudnienia,
- zła sytuacja zdrowotna osób lub członków rodzin – długotrwała choroba i niepełnosprawność,
- potrzeba ochrony macierzyństwa i wielodzietności,
- potrzeba zagospodarowania czasu wolnego, rozwijania uzdolnień, nabywania nowych umiejętności,
- potrzeba dostępu do kultury, rozrywki (zajęcia artystyczne, spotkania integrujące społeczność – festyny, ewenty, akcje charytatywne, itp.),

Działania w ramach Programu będą kierowane na wzmocnienie osób i rodzin, w tym młodzieży w zakresie funkcjonowania w codziennym życiu poprzez pobudzanie aktywności do pokonywania problemów życiowych.

Nieodzownym jest zaplanowanie wsparcia uwzględniającego przeciwdziałanie bezrobociu - podniesienie bądź zdobycie kompetencji i kwalifikacji zawodowych,

wyposażenie w umiejętności pożądane na rynku pracy oraz zagospodarowania czasu wolnego, w tym młodzieży.

Pożądanym staje się podjęcie działań w kierunku wyeliminowania lub złagodzenie barier zdrowotnych utrudniających funkcjonowanie w społeczeństwie bądź powodujących oddalenie od rynku pracy.

Należy uwzględnić jako priorytetowe zaplanowanie systemu działań w kierunku wsparcia rodzin uwzględniając potrzeby dzieci, młodzieży.

Istotnym jest, aby osoby i rodziny zagrożone marginalizacją i wykluczeniem społecznym zostały objęte kompleksowym wsparciem ukierunkowanym na podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia tych osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem lokalnym.

Konieczna jest indywidualna pomoc i wsparcie ze strony powołanych w tym celu instytucji i organizacji. Należy jednak podkreślić, iż nawet najlepiej zorganizowana pomoc nie zapobiegnie wykluczeniu społecznemu bez zwiększenia aktywności osób wykluczonych i włączenia w proces naprawczy ich samych oraz społeczności lokalnej, w której żyją.

Realizowane w tym zakresie przedsięwzięcia będą ukierunkowane na organizowanie społeczności lokalnych, w tym młodzieży poprzez edukację społeczną, inicjowanie ruchów samopomocowych, zachęcanie do udziału w lokalnych inicjatywach, promowanie działań wolontarystycznych, rozwijanie kontaktów między różnymi grupami oraz budowanie pozytywnych relacji między członkami społeczności.

IV. ODBIORCY PROGRAMU

Identyfikacja profilu społecznego środowiska lokalnego oraz osób objętych działaniami Programu Aktywności Lokalnej dokonana została w oparciu o wyniki diagnozy problemów społecznych, jak również poprzez rozpoznanie potrzeb w terenie.

Działania w ramach Programu Aktywności Lokalnej będą skierowane do mieszkańców gminy Kulesze Kościelne członków społeczności lokalnej, w szczególności do osób lub rodzin, w tym młodzieży zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Programem będą objęte dwa rodzaje społeczności:

- Społeczność lokalna terytorialna w której podstawowym wyróżnikiem jest łączące mieszkańców terytorium zamieszkania, o określonym obszarze (społeczność lokalna: gminy, sołectwa).
- Społeczność lokalna kategorialna – środowiska osób o podobnych potrzebach, problemach,

dysfunkcjach, ograniczeniach (osoby bezrobotne, osoby nie pozostające w zatrudnieniu, osoby długotrwale chore, osoby lub rodziny z występującą niepełnosprawnością, rodziny wielodzietne, rodziny niepełne).

Adresatami Programu są osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem społecznym oraz otoczenie tych osób – wszystkie osoby z najbliższego środowiska, w tym młodzież, których udział jest niezbędny dla skutecznego wsparcia osób z grup defaworyzowanych.

Odbiorcami działań są w szczególności osoby i rodziny korzystające ze świadczeń pomocy społecznej lub kwalifikujące się do objęcia wsparciem pomocy społecznej, w tym: osoby bezrobotne, osoby długotrwale chore, osoby z niepełnosprawnością, rodziny w których występuje bezradność w prowadzeniu gospodarstwa domowego, w szczególności rodziny wielodzietne i niepełne.

Wsparciem w programie zostaną objęte w szczególności osoby wymagające szczególnego zaangażowania ze względu na ograniczoną samodzielność: osoby z niepełnosprawnością, dzieci, młodzież, osoby starsze.

Zgodnie z diagnozą społeczną i rozeznaniem potrzeb w terenie, działania Programu Aktywności Lokalnej skierowane będą również do innych grup i środowisk funkcjonujących na terenie Gminy Kulesze Kościelne, które ze względu na stopień problemów jak też i specyfikę profilu społecznego będą zaliczane do grup lub środowisk defaworyzowanych; wymagających wsparcia; a których potrzeba włączenia w proces działań aktywnej integracji wyniknie w trakcie realizacji Programu Aktywności Lokalnej.

V. CELE PROGRAMU AKTYWNOŚCI LOKALNEJ

Celem nadrzędnym Programu Aktywności Lokalnej dla Gminy Kulesze Kościelne, jest zwiększenie aktywności oraz integracji społeczności lokalnej, ze szczególnym uwzględnieniem grup defaworyzowanych i środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym - poprzez rozwiązywanie problemów lokalnych oraz eliminację czynników prowadzących do wykluczenia społecznego i przeciwdziałanie temu zjawisku we wszystkich obszarach życia społecznego. Przy aktywnym włączeniu członków lokalnej społeczności. Działania Programu Aktywności Lokalnej mają doprowadzić w końcowym rezultacie do podniesienia poziomu i jakości życia obywateli.

Cele główne i szczegółowe Programu Aktywności Lokalnej:

I cel główny: ROZWÓJ LOKALNY

Obszary celów szczegółowych:

- w aspekcie społecznym – ukierunkowanie działań dążących do zintegrowanej, aktywnej i sieciowo zorganizowanej wspólnoty lokalnej;
- w aspekcie gospodarczym – poprawa jakości kapitału ludzkiego, kwalifikacji zawodowych i społecznych niezbędnych w procesie aktywizacji zawodowej mieszkańców, a w konsekwencji zwiększenie zatrudnienia;
- w aspekcie kulturowym – zaangażowanie mieszkańców w życie wspólnoty, z poszanowaniem tradycji lokalnej, zwiększenie dostępu do dóbr kultury, zwiększenie uczestnictwa w kulturze.

II cel główny: AKTYWNA INTEGRACJA

Obszary celów szczegółowych:

- reintegracja społeczna - odbudowa i podtrzymanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu;
- reintegracja zawodowa – odbudowa i podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy
- zapobieganie procesom ubóstwa, marginalizacji i wykluczenia społecznego.

Cele główne Programu Aktywności Lokalnej będą realizowane za pomocą celów szczegółowych:

- 1) zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego,
- 2) zapobieganie marginalizacji osób i rodzin poprzez wyrównywanie szans dla grup defaworyzowanych,
- 3) zwiększenie wiedzy na temat potrzeb i problemów grup i społeczności lokalnych,
- 4) zwiększenie świadomości obywatelskiej grup i społeczności lokalnych,
- 5) wsparcie postaw obywatelskich poprzez wsparcie działań prospołecznych,
- 6) zwiększenie dostępności mieszkańców do informacji na temat ich praw i obowiązków,
- 7) zwiększenie gotowości mieszkańców do podejmowania aktywności w zakresie samodzielnego rozwiązywania problemów lokalnych oraz problemów społecznych,
- 8) zwiększenie kompetencji społecznych i zawodowych w przypadku osób pozostających poza rynkiem pracy,
- 9) poprawę jakości życia poprzez zaspokojenie potrzeb społecznych.

VI. KIERUNKI DZIAŁAŃ PROGRAMU AKTYWNOŚCI LOKALNEJ

Właściwe ukierunkowanie działań prowadzonych w ramach Programu Aktywności Lokalnej umożliwi realizację założonych celów odzwierciedlonych w osiągniętych rezultatach.

Działania w ramach Programu Aktywności Lokalnej winny być ukierunkowane na:

- 1) ograniczanie obszarów skrajnego ubóstwa,
- 2) promocję działań prospołecznych,
- 3) wspieranie rozwoju różnych form aktywizacji zawodowej, zdrowotnej, edukacyjnej i społecznej mieszkańców,
- 4) wspieranie lokalnych inicjatyw obywatelskich,
- 5) upowszechnianie kształcenia ustawicznego,
- 6) ułatwienie dostępu do poradnictwa i informacji,
- 7) zwiększenie aktywności lokalnych instytucji i organizacji oraz podejmowanie przez nie współpracy na rzecz rozwiązywania lokalnych problemów (rozwój lokalnych partnerstw),
- 8) wspieranie rozwoju podmiotów gospodarki społecznej.

Cele Programu Aktywności Lokalnej realizowane będą poprzez podejmowanie następujących działań:

- 1) promowanie, wspieranie i realizowanie projektów aktywizujących oraz integrujących społeczność lokalną,
- 2) ukierunkowanie instytucji samorządowych na współpracę z organizacjami pozarządowymi i lokalną społecznością,
- 3) wspieranie organizacyjne oraz finansowe lokalnych inicjatyw,
- 4) wspieranie lokalnych liderów poprzez pomoc techniczną i dostęp do informacji,
- 5) aktywizację, integrację i wykorzystanie potencjału osób starszych w środowisku lokalnym,
- 6) wypracowanie modelu działań środowiskowych opartych na współdziałaniu różnych instytucji, organizacji i mieszkańców,
- 7) stworzenie warunków do powstawania inicjatyw i struktur funkcjonujących na rzecz społeczności lokalnej,
- 8) aktywną integrację osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i ich otoczenia,

- 9) przeciwdziałanie utrwalaniu się bezradności i pogłębianiu marginalizacji społecznej wśród mieszkańców,
- 10) umożliwienie dostępu do informacji i konsultacji,
- 11) wspieranie rozwoju informacji obywatelskiej, wolontariatu, grup samopomocy,
- 12) wspieranie członków społeczności lokalnych w podejmowaniu aktywności na rzecz poprawy swojej sytuacji życiowej oraz poprawy standardów życia,
- 13) organizację i finansowanie treningów kompetencji i umiejętności społecznych, uczestnictwa w grupach i klubach samopomocowych,
- 14) aktywizację i mobilizację mieszkańców do rozwiązywania grupowych i środowiskowych problemów społecznych,
- 15) organizację i finansowanie działań o charakterze środowiskowym obejmujących przygotowanie i realizację Programu Aktywności Lokalnej,
- 16) organizowanie i inspirowanie udziału mieszkańców w imprezach i spotkaniach o charakterze integracyjnym, edukacyjnym, kulturalnym, sportowym, ekologicznym lub turystycznym,
- 17) pomoc w poszukiwaniu środków finansowych z innych źródeł niż budżet gminny na prowadzenie działań aktywizujących i integrujących społeczność lokalną,
- 18) systematyczne badanie potrzeb mieszkańców.

VII. ZASOBY NIEZBĘDNE DO UZYSKANIA ZAŁOŻONYCH CELÓW PROGRAMU AKTYWNOŚCI LOKALNEJ

1. Znajomość potrzeb i problemów społecznych poprzedzona dokonywaniem bieżącej analizy i oceny zjawisk oraz procesów społecznych.
2. Wykwalifikowany zespół pracowników.
3. Deklaracja współpracy ze strony instytucji i organizacji pozarządowych.

VIII. SZCZEGÓŁOWY OPIS PLANOWANYCH DZIAŁAŃ W RAMACH PROGRAMU AKTYWNOŚCI LOKALNEJ

Program ma charakter otwarty, natomiast na podstawie analizy potrzeb i problemów występujących w środowisku lokalnym, będzie występowała możliwość realizowania projektów ukierunkowanych na wskazane obszary problemowe.

Dane dotyczące sytuacji społeczno-zawodowej oraz potrzeb i problemów mieszkańców, w tym młodzieży, korzystających ze wsparcia Ośrodka Pomocy Społecznej

w Kuleszach Kościelnych gromadzone są na bieżąco w ramach działalności Ośrodka.

W oparciu o analizę potrzeb oraz zasobów instytucjonalnych i kadrowych, możliwe będzie zaplanowanie działań aktywnej integracji, w oparciu o dobór instrumentów aktywnej integracji: społecznej, zawodowej, edukacyjnej i zdrowotnej.

Planowane jest aktywizowanie środowisk lokalnych oraz angażowanie mieszkańców do udziału w rozwiązywaniu zdiagnozowanych problemów, w oparciu o współpracę z zainteresowanymi podmiotami. Zakłada się zapewnienie niezbędnego wsparcia instytucjonalnego i poradnictwa specjalistycznego przy realizacji zamierzonych działań.

Szczegółowy plan działań będzie wynikał z przygotowanych projektów, które realizował będzie OPS w Kuleszach Kościelnych. W realizację Programu Aktywności Lokalnej włączone zostaną pozostałe jednostki i podmioty – realizatorzy Programu Aktywności Lokalnej; przy aktywnym włączeniu społeczności lokalnej, w tym młodzieży.

Podstawą planowania działań są założone cele i kierunki działań wynikające z diagnozy potrzeb społecznych, dając możliwość szczegółowego opisu działań gwarantującą skuteczną interwencję.

Działania w ramach Programu Aktywności Lokalnej:

- systematyczne badanie potrzeb i problemów mieszkańców **-(ankietowanie społeczności lokalnej, sporządzanie raportu z diagnozy),**
- organizacja i dopasowanie wsparcia w zależności od indywidualnych potrzeb mieszkańców
- przygotowanie projektów, projektów socjalnych **(w tym: finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego),**
- wsparcie i promowanie postaw prospołecznych **(prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej przez pracowników socjalnych, oraz działań animacyjnych metodą Organizowania Społeczności Lokalnej),**
- organizowanie i wspieranie rozwoju edukacji społecznej i obywatelskiej **(prowadzenie działań metodą Organizowania Społeczności Lokalnej),**
- realizacja projektów na rzecz integracji społecznej we współpracy ze społecznością lokalną z wykorzystaniem metod Organizowania Społeczności Lokalnej **(przygotowanie projektów i złożenie wniosków do: Lokalnej Grupy Działania, finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego; FIO – Funduszu Inicjatyw Obywatelskich, finansowanych ze środków MRPiPS);**
- promowanie, wspieranie i realizowanie projektów aktywizujących i integrujących społeczność lokalną **(opracowywanie i realizacja projektów socjalnych we współpracy**

z lokalną społecznością realizujących tematy społecznie ważne:

- pomoc osobom z niepełnosprawnością – akcja charytatywna, pomoc wolontarystyczna,
  - aktywizacja młodzieży – organizacja wolontariatu, szkolenie lokalnych liderów młodzieżowych i wdrożenie do pracy ze społecznością lokalną metodą OSL,
  - aktywizacja seniorów – praca wolontarystyczna z dziećmi i młodzieżą w świetlicach wiejskich,
- promowanie zdrowego stylu życia – organizacja poradnictwa z zakresu profilaktyki zdrowotnej,
- organizowanie święta seniorów;
- organizowanie i inspirowanie udziału mieszkańców w imprezach i spotkaniach o charakterze integracyjnym, edukacyjnym, kulturalnym, sportowym, ekologicznym i turystycznym (**organizacja wydarzeń, spotkań, imprez, pikników integrujących społeczności lokalne**)
- podejmowanie działań ukierunkowanych na rozwój i podniesienie samooceny osób i grup społecznych, w szczególności grup defaworyzowanych (**przygotowanie projektów i złożenie wniosków do Lokalnej Grupy Działania, finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach działań aktywnej integracji z wykorzystaniem instrumentów aktywnej integracji**),
- prowadzenie działań nakierowanych na odbudowę i podtrzymywanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania osób i grup społecznych, w szczególności grup defaworyzowanych (**reintegracja społeczna**) **przygotowanie projektów i złożenie wniosków do Lokalnej Grupy Działania, finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach działań aktywnej integracji z wykorzystaniem instrumentów aktywnej integracji**,
- prowadzenie działań ukierunkowanych na podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy osób i grup społecznych, w szczególności grup defaworyzowanych (**reintegracja zawodowa - przygotowanie projektów i złożenie wniosków do Lokalnej Grupy Działania, finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach działań aktywnej integracji z wykorzystaniem instrumentów aktywnej integracji**),
- upowszechnienie działań uwzględniających otwartość instytucji samorządowych na

- współpracę z instytucjami pozarządowymi i lokalną społecznością (**podjęcie partnerskiej współpracy na rzecz realizacji Programu Aktywności Lokalnej, zawieranie partnerstw w kierunku prowadzenia działań wynikających z potrzeb lokalnej społeczności**),
- współrealizacja projektów inicjowanych i współorganizowanych przez lokalne społeczności oraz wspieranie organizacyjne oraz finansowe lokalnych inicjatyw (**prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej przez pracowników socjalnych oraz działań animacyjnych przez animatora lokalnego mających na celu współpracę z lokalną społecznością w zakresie realizacji przedsięwzięć inicjowanych przez liderów lokalnych, współpraca w pozyskaniu środków finansowych**),
  - wspieranie lokalnych liderów poprzez pomoc techniczną i dostęp do informacji (**prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej przez pracowników socjalnych oraz działań animacyjnych metodą Organizowania Społeczności Lokalnej mających na celu zapewnienie edukacji – szkoleń, warsztatów zgodnie z występującymi potrzebami tematycznymi**),
  - wspieranie rozwoju informacji obywatelskiej, wolontariatu, grup samopomocowych, grup edukacyjnych (**prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej oraz działań animacyjnych metodą Organizowania Społeczności Lokalnej – organizacja spotkań informacyjnych z zakresu aktualnej tematyki z zakresu życia społecznego, politycznego itp.; organizacja: wolontariatu młodzieżowego, wolontariatu seniorów**),
  - prowadzenie działań aktywizujących i integrujących z wykorzystaniem potencjału społeczności lokalnej (w tym młodzieży), prowadzenie działań promujących i wspierających więzi pokoleniowe (**prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej oraz działań animacyjnych metodą Organizowania Społeczności Lokalnej – organizacja festynów, spotkań, warsztatów łączących pokolenia, promowanie obchodzenia świąt Dzień Babci i Dzień Dziadka, wspólnego rodzinnego świętowania Dnia Rodziny, gminne międzypokoleniowe wspólne kolędowanie**),
  - promowanie działań prorodzinnych ukierunkowanych na zmniejszenie dysfunkcyjności rodzin oraz poprawę relacji w rodzinie (**prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej, zapewnienie specjalistycznego wsparcia indywidualnego oraz grupowego z zakresu poradnictwa i terapii specjalistycznej - przygotowanie projektów, projektów socjalnych (w tym: finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego)**),

IX. SPOSOBY I METODY PRACY WYKORZYSTYWANE DO REALIZACJI PROGRAMU

W ramach Programu Aktywności Lokalnej przewiduje się zastosowanie:

- 1) środowiskowej pracy socjalnej** – działania skierowane do społeczności lokalnej ukierunkowane na wspomaganie rozwoju, aktywizowanie, inspirowanie do pozytywnych zmian; mające na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi,
- 2) instrumentów aktywnej integracji** - szereg instrumentów aktywizacyjnych z zakresu aktywizacji edukacyjnej, społecznej, zdrowotnej i zawodowej, o których mowa w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020;
  - **Instrumenty aktywnej integracji o charakterze społecznym**, których celem jest przywrócenie lub wzmocnienie kompetencji społecznych, zaradności, samodzielności i aktywności społecznej;
  - **Instrumenty aktywnej integracji o charakterze zawodowym**, których celem jest pomoc w podjęciu decyzji dotyczącej wyboru lub zmiany zawodu, wyposażenie w kompetencje i kwalifikacje zawodowe oraz umiejętności pożądane na rynku pracy;
  - **Instrumenty aktywnej integracji o charakterze edukacyjnym**, których celem jest wzrost poziomu wykształcenia lub jego dostosowania do aktualnych potrzeb rynku pracy, łącznie z działaniami w zakresie aktywizacji zawodowej;
  - **Instrumenty aktywnej integracji o charakterze zdrowotnym** których celem jest wyeliminowanie lub złagodzenie barier zdrowotnych utrudniających funkcjonowanie w społeczeństwie lub powodujących oddalenie od rynku pracy.
- 3) działań o charakterze środowiskowym**– inicjatywy integrujące, obejmujące między innymi: wsparcie działań indywidualnych oraz programów środowiskowych np.: spotkania z grupami docelowymi, edukację społeczną i obywatelską, spotkania, konsultacje, organizowanie i inspirowanie do udziału mieszkańców w imprezach i spotkaniach o charakterze integracyjnym, edukacyjnym, kulturowym, sportowym, ekologicznym, turystycznym. Działania te mają na celu budowanie i umacnianie świadomości obywatelskiej oraz inicjowanie aktywności na rzecz społeczności lokalnej poprzez edukację obywatelską.

X. HARMONOGRAM DZIAŁAŃ W RAMACH REALIZACJI PROGRAMU AKTYWNOŚCI LOKALNEJ

Realizację Programu przewiduje się na lata 2017-2020. Program ma charakter otwarty, natomiast na podstawie analizy potrzeb i problemów występujących w środowisku lokalnym, będzie występowała możliwość realizowania projektów ukierunkowanych na wskazane obszary.

Dane dotyczące sytuacji społeczno-zawodowej oraz potrzeb i problemów mieszkańców (w tym młodzieży), ze szczególnym uwzględnieniem osób i rodzin korzystających ze wsparcia Ośrodka Pomocy Społecznej w Kuleszach Kościelnych gromadzone są na bieżąco w ramach działalności Ośrodka.

W oparciu o analizę potrzeb oraz zasobów instytucjonalnych i kadrowych, możliwe będzie zaplanowanie działań aktywnej integracji, w oparciu o dobór instrumentów aktywnej integracji: społecznej, zawodowej, edukacyjnej i zdrowotnej.

Priorytetowym jest aktywizowanie środowisk lokalnych oraz angażowanie mieszkańców, w tym młodzieży do udziału w rozwiązywaniu zdiagnozowanych problemów, w oparciu o współpracę z podmiotami zaangażowanymi w realizację Programu Aktywności Lokalnej.

Zakłada się zapewnienie niezbędnego wsparcia instytucjonalnego i poradnictwa specjalistycznego przy realizacji zamierzonych działań.

Planowane do zrealizowania działania, prowadzone są w zakresie bieżącej działalności podmiotów realizujących Program Aktywności Lokalnej jak i też będą inicjowane nowe działania, prowadzenie których jest wynikiem bieżących potrzeb społeczności lokalnych.

Realizacji Programu Aktywności Lokalnej będzie odbywała się przez podjęcie następujących działań zgodnie z poniższym harmonogramem:

- systematyczne badanie potrzeb i problemów mieszkańców **-(ankietowanie społeczności lokalnej, sporządzanie raportu z diagnozy),**

harmonogram: raz w roku,

realizatorzy: OPS we współpracy z pozostałymi realizatorami programu,

finansowanie: w ramach finansowania działalności statutowej jednostek.

- organizacja i dopasowanie wsparcia w zależności od indywidualnych potrzeb mieszkańców

- przygotowanie potrzeb socjalnych,

harmonogram: raz w roku,

realizatorzy: OPS we współpracy z pozostałymi realizatorami programu,

finansowanie: w ramach finansowania działalności statutowej jednostek.

przygotowanie projektów finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego i złożenie wniosków do Lokalnej Grupy Działania,

harmonogram: dwa wnioski w okresie realizacji Programu Aktywności Lokalnej (zgodnie z ogłaszanym naborem),

realizatorzy: OPS we współpracy z organizacjami pozarządowymi,

finansowanie: środki Europejskiego Funduszu Społecznego.

- wsparcie i promowanie postaw prospołecznych (**prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej przez pracowników socjalnych, oraz działań animacyjnych metodą Organizowania Społeczności Lokalnej**),

harmonogram: przez cały okres trwania programu,

realizatorzy: OPS we współpracy z pozostałymi realizatorami programu,

finansowanie: w ramach finansowania działalności statutowej jednostek.

- organizowanie i wspieranie rozwoju edukacji społecznej i obywatelskiej (**prowadzenie działań metodą Organizowania Społeczności Lokalnej**),

harmonogram: przez cały okres trwania programu,

realizatorzy: OPS we współpracy z pozostałymi realizatorami programu,

finansowanie: w ramach finansowania działalności statutowej jednostek.

- realizacja projektów na rzecz integracji społecznej we współpracy ze społecznością lokalną z wykorzystaniem metod Organizowania Społeczności Lokalnej (**przygotowanie projektów i złożenie wniosków do: Lokalnej Grupy Działania, finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego**),

harmonogram: dwa wnioski w okresie realizacji Programu Aktywności Lokalnej (zgodnie z ogłaszanym naborem),

realizatorzy: OPS we współpracy z organizacjami pozarządowymi,

finansowanie: Europejski Fundusz Społeczny.

przygotowanie projektów i złożenie wniosków do FIO – /Funduszu Inicjatyw Obywatelskich, finansowanych ze środków MRPiPS;

harmonogram: dwa wnioski w okresie realizacji Programu Aktywności Lokalnej (zgodnie z ogłaszanym naborem),

realizatorzy: OPS we współpracy z organizacjami pozarządowymi lub grupami nieformalnymi oraz Lokalnej Grupy Działania „Brama na Podlasie”,

finansowanie: Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

- promowanie, wspieranie i realizowanie projektów aktywizujących i integrujących społeczność lokalną /**opracowywanie i realizacja projektów socjalnych we współpracy z lokalną społecznością realizujących tematy społecznie ważne:**

- **pomoc osobom z niepełnosprawnością – akcja charytatywna, pomoc wolontarystyczna,**
- **aktywizacja młodzieży – organizacja wolontariatu, szkolenie lokalnych liderów młodzieżowych i wdrożenie do pracy ze społecznością lokalną metodą OSL,**
- **aktywizacja seniorów – praca wolontarystyczna z dziećmi i młodzieżą w świetlicach wiejskich,**
  - **promowanie zdrowego stylu życia – organizacja poradnictwa z zakresu profilaktyki zdrowotnej,**
  - **organizacja święta seniorów;**

harmonogram: min trzy wydarzenia rocznie,

realizatorzy: OPS we współpracy z pozostałymi realizatorami programu oraz liderami lokalnymi,

finansowanie: w ramach finansowania działalności statutowej jednostek oraz środków pozyskanych od sponsorów,

- **organizowanie i inspirowanie udziału mieszkańców w imprezach i spotkaniach o charakterze integracyjnym, edukacyjnym, kulturalnym, sportowym, ekologicznym i turystycznym (organizacja wydarzeń, festynów, spotkań, imprez, pikników integrujących społeczności lokalne).**

harmonogram: minimum trzy wydarzenia rocznie,

realizatorzy: OPS we współpracy z pozostałymi realizatorami programu oraz społecznościami lokalnymi,

finansowanie: w ramach finansowania działalności statutowej jednostek oraz środków pozyskanych od sponsorów,

- podejmowanie działań ukierunkowanych na rozwój i podniesienie samooceny osób i grup społecznych, w szczególności grup defaworyzowanych (**przygotowanie projektów i złożenie wniosków do Lokalnej Grupy Działania, finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach działań aktywnej integracji z wykorzystaniem instrumentów aktywnej integracji**),

harmonogram: dwa wnioski w okresie realizacji Programu Aktywności Lokalnej (zgodnie z ogłaszanym naborem),

realizatorzy: OPS we współpracy z organizacjami pozarządowymi,

finansowanie: środki Europejski Fundusz Społeczny.

- prowadzenie działań nakierowanych na odbudowę i podtrzymywanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania osób i grup społecznych, w szczególności grup defaworyzowanych (**reintegracja społeczna (przygotowanie projektów i złożenie wniosków do Lokalnej Grupy Działania, finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach działań aktywnej integracji z wykorzystaniem instrumentów aktywnej integracji)**),

harmonogram: dwa wnioski w okresie realizacji Programu Aktywności Lokalnej (zgodnie z ogłaszanym naborem),

realizatorzy: OPS we współpracy z organizacjami pozarządowymi,

finansowanie: środki Europejski Fundusz Społeczny.

- prowadzenie działań ukierunkowanych na podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy osób i grup społecznych, w szczególności grup defaworyzowanych (**reintegracja zawodowa - przygotowanie projektów i złożenie wniosków do Lokalnej Grupy Działania, finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach działań aktywnej integracji z wykorzystaniem instrumentów aktywnej integracji**),

harmonogram: dwa wnioski w okresie realizacji Programu Aktywności Lokalnej (zgodnie z ogłaszanym naborem),

realizatorzy: OPS we współpracy z organizacjami pozarządowymi,

finansowanie: środki Europejski Fundusz Społeczny.

- upowszechnienie działań uwzględniających otwartość instytucji samorządowych na współpracę z instytucjami pozarządowymi i lokalną społecznością (**podjęcie partnerskiej**

współpracy na rzecz realizacji Programu Aktywności Lokalnej, zawieranie partnerstw w kierunku prowadzenia działań wynikających z potrzeb lokalnej społeczności),

Harmonogram:

- utworzenie gminnego partnerstwa na rzecz realizacji Programu Aktywności Lokalnej, zorganizowanie spotkań szkoleniowo informacyjnych na temat partnerstwa – trzy spotkania skierowane do Sołtysów i liderów lokalnych społeczności,

zawiązanie partnerstwa z przedstawicielami społeczności lokalnej w celu realizacji ważnych kwestii społecznych – jedno partnerstwo w okresie realizacji Programu Aktywności Lokalnej ,

realizatorzy: OPS we współpracy z pozostałymi realizatorami programu,

finansowanie: w ramach finansowania działalności statutowej jednostek.

- współrealizacja projektów inicjowanych i współorganizowanych przez lokalne społeczności oraz wspieranie organizacyjne oraz finansowe lokalnych inicjatyw (**prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej przez pracowników socjalnych oraz działań animacyjnych przez animatora lokalnego mających na celu współpracę z lokalną społecznością w zakresie realizacji przedsięwzięć inicjowanych przez liderów lokalnych, współpraca w pozyskaniu środków finansowych**),

harmonogram: realizacja trzech projektów w okresie trwania programu,

realizatorzy: OPS we współpracy z pozostałymi realizatorami programu,

finansowanie: w ramach finansowania działalności statutowej jednostek, środków pozyskanych od fundacji, stowarzyszeń oraz pochodzących od sponsorów.

- wspieranie lokalnych liderów poprzez pomoc techniczną i dostęp do informacji (**prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej przez pracowników socjalnych oraz działań animacyjnych metodą Organizowania Społeczności Lokalnej mających na celu zapewnienie edukacji – szkoleń, warsztatów zgodnie z występującymi potrzebami tematycznymi**),

harmonogram: przez cały okres trwania programu,

realizatorzy: OPS we współpracy z pozostałymi realizatorami programu,

finansowanie: w ramach finansowania działalności statutowej jednostek.

- wspieranie rozwoju informacji obywatelskiej, wolontariatu, grup samopomocowych, grup edukacyjnych (**prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej oraz działań animacyjnych metodą Organizowania Społeczności Lokalnej – organizacja spotkań informacyjnych z zakresu aktualnej tematyki z zakresu życia społecznego, politycznego itp.; organizacja: wolontariatu młodzieżowego, wolontariatu seniorów**),

harmonogram: przez cały okres trwania programu, podjęcie działań utworzenia jednej z grup (w szczególności grupy wolontariatu) w zależności od występujących potrzeb

realizatorzy: OPS we współpracy z pozostałymi realizatorami programu,

finansowanie: w ramach finansowania działalności statutowej jednostek.

- prowadzenie działań aktywizujących i integrujących z wykorzystaniem potencjału społeczności lokalnej (w tym młodzieży) prowadzenie działań promujących i wspierających więzi pokoleniowe (**prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej oraz działań animacyjnych metodą Organizowania Społeczności Lokalnej – organizacja spotkań, warsztatów łączących pokolenia, Festyn Św. Bartłomieja, promowanie obchodzenia świąt Dzień Babci i Dziadka, wspólnego rodzinnego świętowania Dnia Rodziny, gminne międzypokoleniowe wspólne kolędowanie**),

harmonogram: przez cały okres trwania programu, organizacja każdego typu wydarzeń raz do roku,

realizatorzy: OPS we współpracy z pozostałymi realizatorami programu,

finansowanie: w ramach finansowania działalności statutowej jednostek oraz środków pochodzących od sponsorów.

- promowanie działań prorodzinnych ukierunkowanych na zmniejszenie dysfunkcyjności rodzin oraz poprawę relacji w rodzinie **prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej, zapewnienie specjalistycznego wsparcia indywidualnego oraz grupowego z zakresu poradnictwa i terapii specjalistycznej - przygotowanie projektów, projektów socjalnych (w tym: finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego)**,

harmonogram: przez cały okres trwania programu, przygotowanie dwóch projektów do Lokalnej Grupy Działania

realizatorzy: OPS we współpracy z pozostałymi realizatorami programu,

finansowanie: w ramach finansowania działalności statutowej jednostek oraz środków pochodzących od sponsorów oraz ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

XI. PRZEWIDYWANE REZULTATY REALIZACJI PROGRAMU

- integracja społeczności lokalnej i grup społecznych, w szczególności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym młodzieży.
- zmniejszenie obszaru ubóstwa i dysproporcji w dostępie do usług publicznych i zatrudnieni;
- rozwój społeczno – gospodarczy;

- wzrost poczucia przynależności do danej społeczności i odpowiedzialności mieszkańców za procesy w niej zachodzące;
- wzrost zaangażowania mieszkańców, w tym młodzieży w życie społeczne;
- stworzenie płaszczyzny udziału mieszkańców w proces rozwiązywania indywidualnych i lokalnych problemów;
- zmiana postaw społeczności lokalnych wobec osób i grup defaworyzowanych;
- zmniejszenie obszaru wykluczenia społecznego;
- podniesienie umiejętności społecznych grup i osób ze szczególnym uwzględnieniem środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- nabycie umiejętności społecznych, zwiększenie motywacji do działania i poszukiwania pracy;
- poprawa funkcjonowania społecznego i intelektualnego;
- poprawa funkcjonowania oraz aktywizacja osób wykluczonych społecznie; w tym także aktywizacja na rynku pracy,
- zdiagnozowanie potrzeb i problemów społeczności lokalnych, w szczególności grup zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz planowanie i realizacja zadań w odpowiedzi na realne potrzeby mieszkańców;
- stały monitoring potrzeb środowiska lokalnego;
- realizacja projektów inicjowanych i współorganizowanych przez lokalne społeczności;
- planowanie i realizacja projektów za rzecz społeczności lokalnej stanowiących odpowiedź na ich realne potrzeby;
- podwyższenie jakości działań środowiskowych w tym inicjowanie nowych form i metod pracy dostosowanych do potrzeb oraz możliwości grup i społeczności lokalnych;
- skuteczniejsze i efektywniejsze wykorzystanie istniejących zasobów ukierunkowane na realizację polityki integracji społecznej;
- wzrost zaangażowania organizacji lokalnych w zakresie podejmowania działań środowiskowych;
- usprawnienie przepływu i dostępu do informacji;
- wzajemne poznawanie się ludzi z różnych instytucji oraz wymiana doświadczeń między nimi, przenoszenie doświadczeń i wiedzy;
- dostęp do metod działania innych instytucji, do dodatkowej wiedzy i umiejętności, co umożliwi generowanie większej liczby pomysłów;
- wzmocnienie własnej skuteczności poprzez wspólne działanie.

Wszelkie zakładane rezultaty przyczynią się do nabycia umiejętności umożliwiających prawidłowe funkcjonowanie w społeczeństwie, w tym na rynku pracy; przez osoby biorące udział w Programie Aktywności Lokalnej.

Istotne będzie również podniesienie poziomu aktywności młodzieży, w szczególności ze środowisk wykluczonych społecznie bądź zagrożonych tym zjawiskiem na rzecz samodzielnego rozwiązywania ważnych problemów społecznych oraz nabycie umiejętności pożytecznego spędzania wolnego czasu.

XII. REALIZATORZY PROGRAMU

Realizacja Programu oparta jest na partnerstwie i współpracy w zakresie organizowania na terenie Gminy Kulesze Kościelne przedsięwzięć wykorzystujących aktywne formy pomocy.

Głównym realizatorem i koordynatorem Programu Aktywności Lokalnej dla Gminy Kulesze Kościelne jest Ośrodek Pomocy Społecznej w Kuleszach Kościelnych.

Współrealizatorami są podmioty, instytucje i organizacje działające w sferze polityki społecznej Gminy Kulesze Kościelne, które w ramach swoich kompetencji posiadają możliwości wspierania inicjatyw społecznych, tworzenia poczucia przynależności do danej społeczności oraz mobilizowania i wspierania rozwoju jednostki, grupy i społeczności lokalnej:

1. Urząd Gminy Kulesze Kościelne;
2. Jednostki Organizacyjne Gminy;
3. Placówki edukacyjne (Zespół Szkół, CKE- Centrum Kulturalno - Edukacyjne);
4. Placówki kulturalne (biblioteki);
5. Organizacje pozarządowe (OSP i inne);
6. Policja;
7. Zakład Opieki Zdrowotnej;
8. Społeczności lokalne;
9. Parafia

XIII. FINANSOWANIE PROGRAMU AKTYWNOŚCI LOKALNEJ

Przewiduje się, że działania realizowane w ramach Programu Aktywności Lokalnej będą finansowane z następujących źródeł:

- środków pochodzących z budżetu gminy;

- środków własnych podmiotów zaangażowanych w realizację działań w ramach realizacji Programu Aktywności Lokalnej
- środków pochodzących z budżetu państwa;
- środków z funduszy Unii Europejskiej;
- środki pochodzące ze źródeł zewnętrznych, w tym darowizny i sponsoring.

XIV. MONITORING I EWALUACJA

Monitoring będzie prowadzony na bieżąco przez realizatorów Programu Aktywności Lokalnej, a jego celem będzie ustalenie skuteczności podejmowanych działań oraz stosowanych metod pracy dążących do osiągnięcia zamierzonych rezultatów.

Prowadzona analiza pozwoli na ocenę oczekiwanych wyników już przyjętych zadań. W przypadku stwierdzenia rozbieżności między założeniami a rezultatami na bieżąco będą dokonywane zmiany w przyjętych założeniach i lub metodach pracy, co umożliwi osiągnięcie jak najlepszych rezultatów.

Corocznie, w terminie do dnia 30 kwietnia, będą sporządzane sprawozdania z realizacji Programu Aktywności Lokalnej, które zostaną przedstawione Wójtowi Gminy Kulesze Kościelne oraz Radzie Gminy.

Po zakończeniu realizacji Programu Aktywności Lokalnej zostanie przygotowany raport końcowy podsumowujący całość podejmowanych działań, w którym zostanie dokonana ocena wykonywanych czynności oraz rezultaty, jakie one przyniosły. Wskazane zostaną również działania, metody i formy, które powinny być kontynuowane w latach następnych.